

Les oracions compostes

Juan Carlos Ruiz Antón

PID_00177313

Índex

Introducció	5
1. La coordinació	6
2. La subordinació	8
2.1. Formes d'expressar la subordinació	8
3. Subordinació completiva	14
3.1. Completives oracionals	14
3.2. Completives en forma no personal	15
3.3. Completives nominalitzades	16
4. Subordinació relativa	18
4.1. Relatives amb nucli extern i verb en participi	18
4.2. Relatives amb antecedent extern i verb en forma conjugada	20
4.3. Relatives amb nucli intern	21
5. Subordinació adverbial	22
Activitats	23
Bibliografia	27

Introducció

Fins a aquest moment hem centrat el nostre examen tipològic del llenguatge quasi exclusivament en les oracions simples. En aquesta unitat estudiarem les oracions compostes.

Tradicionalment hom distingeix tres tipus d'oració composta: juxtaposició, coordinació i subordinació.

La **juxtaposició** és una relació entre clàusules del mateix nivell sintàctic, que estan relacionades pel seu sentit, sense conjuncions o qualsevol altre tipus de nexa. La frase següent és un exemple:

(1) *Aquesta nit cal tancar bé les finestres; han dit per la ràdio que hi haurà vents forts.*

Aquest exemple és un cas de juxtaposició perquè es tracta de dues clàusules independents; no obstant això, estan connectades semànticament per una relació de causalitat: la segona clàusula introdueix la causa o motiu que justifica l'acció descrita en la primera. Aquesta relació és implícita: no està expressada per cap conjunció o partícula connectiva, i hom ho dedueix únicament del context.

La **coordinació** és també una relació entre clàusules que són relativament independents entre si en el pla sintàctic però que a diferència de la juxtaposició s'uneixen per mitjà de conjuncions o d'altres nexes:

(2) *Jordi va entrar de sobte en l'habitació i Maria el va observar amb sorpresa.*

La **subordinació** es caracteritza perquè una de les clàusules és formalment dependent (ja que hi manca autonomia sintàctica), i funciona com un element constitutiu de la clàusula principal:

(3) *Han construït un canal **per a abastir d'aigua el poblat.***

Aquesta frase és un exemple de subordinació perquè la clàusula subordinada (marcada en negreta) no podria constituir per si mateixa una oració independent, i funciona com un complement adverbial de la clàusula principal, *Han construït un canal.*

Aquest mòdul tracta de la tipologia d'aquests tipus de composició de clàusules, començant amb la coordinació, i continuant amb l'estudi de la subordinació i els seus tres tipus estructurals: subordinació completiva, subordinació relativa i subordinació adverbial.

(7b) *Au a raica na vuniwai kei na yalewa*
 jo PAST veure ART metge amb ART dona
 = 'Vaig veure el metge i la dona'

El cas del fijià no és gens un fet aïllat, ja que hi ha moltes llengües que expressen la coordinació nominal de la mateixa manera que el paper semàntic d'acompanyament. Vegeu un exemple similar en japonès:

(8a) *Tomodachi to isshoni Kyōto ni iimashita*
ii-mashita
 amic amb ensems Kyoto a anar-PAST
 = 'He anat a Kyoto amb un amic'

(8b) *Ringo to orenji o kaimashita*
kai-mashita
 poma amb taronja OBJ comprar-PAST
 = 'He comprat pomes i taronges'

Com es veu en els exemples, la partícula *to* pot expressar tant companyia (8a) com coordinació nominal (8b).

2. La subordinació

La subordinació és un tipus de dependència entre dues clàusules, una de principal o **matriu**, i una altra de **subordinada**. Observeu els següents exemples, en què les clàusules subordinades estan marcades en cursiva:

- (9) a) Ningú no pensava *que arribaria a temps*.
 b) Ja ha arribat el paquet *que esperaves*.
 c) Em vaig trobar amb Cristina *entrant al gimnàs*.
 d) No el vaig arribar a veure *perquè m'ho impedia la multitud*.

Com es pot veure, la clàusula subordinada no té independència sintàctica: és pròpiament un constituent de la clàusula matriu, en què exerceix una funció d'argument (objecte a 9a), de complement nominal (9b) o d'adjunt (9c-d).

Hom ha classificat tradicionalment les clàusules subordinades en tres tipus, completives, relatives i adverbials, d'acord amb la funció sintàctica que realitzen dins l'oració matriu.

Les clàusules **completives** exerceixen la funció sintàctica pròpia dels sintagmes nominals (generalment les funcions de subjecte i d'objecte). Per exemple, en l'oració (9a), la clàusula completiva funciona com a objecte de l'oració matriu.

Les clàusules **relatives** realitzen la funció de qualificació nominal. En aquest sentit la seva funció semàntica és anàloga a la d'un adjectiu. Per exemple, en l'oració (9b), la subordinada relativa actua com a restrictor qualificatiu del nom *paquet*.

Les clàusules **adverbials** exerceixen una funció sintàctica anàloga a la d'un adjunt adverbial. Aquest tipus de subordinació serveix per a especificar papers semàntics de lloc, temps i mode, així com de causa, finalitat i condició. Per exemple, en l'oració (9d), la subordinada representa la causa de la situació descrita en la clàusula matriu.

En els subapartats següents examinarem aquests tipus de clàusules amb més detall.

2.1. Formes d'expressar la subordinació

Formalment, la subordinació es manifesta mitjançant una o més de les estratègies següents:

Taula 1. Estratègies d'expressió de la subordinació

a) Estratègia analítica (amb conjuncions o altres marques)	
b) Estratègia sintètica	1) formes especials del verb
	2) nominalització

---

c) Estratègia sintàctica

---

d) Absència de marca

Vegem successivament cadascun d'aquests procediments.

a) Estratègia analítica

Normalment les diverses llengües disposen de formes que serveixen per a marcar explícitament una relació de subordinació entre clàusules. Aquests nexes poden adoptar la forma de partícules lliures (anomenades tradicionalment **conjuncions**, com ara *que* en l'exemple 9a) o d'afixos.

Les conjuncions poden aparèixer al començament o al final de la clàusula subordinada. Igual que ocorre amb les adposicions aquesta posició es correlaciona amb l'ordre bàsic de la llengua. Les conjuncions anteposades són corrents en les llengües d'ordre VO (verb-objecte, com el català i l'anglès), mentre que les conjuncions posposades es troben sobretot en les llengües d'ordre OV (objecte-verb, com el japonès i el basc). Compareu els exemples següents:

(10a) Hongarès:

Láttam **hogy jön egy autó**
he vist SUB ve un cotxe
= 'He vist que ve un cotxe'

(10b) Japonès:

Haru ni naru to hana ga sakimasu
primavera DAT tornar-se SUB flor SUBJ florir/PRES
= 'Quan arriba la primavera, floreixen les flors'

En cadascun dels exemples, la clàusula subordinada és la part en negreta. En hongarès (una llengua VO) la conjunció *hagy* apareix al començament de la subordinada; en japonès (una llengua OV), la partícula *to* es troba al final.

El nexa subordinant pot ser també un morfema afixat a un dels constituents de la clàusula subordinada, generalment el verb. Per exemple, en yaqui, una llengua utoasteca parlada a l'estat de Sonora (Mèxic) i a Arizona (EUA), les clàusules subordinades que funcionen com a subjecte d'un verb o un adjectiu estan marcades amb el sufix *-kai*:

(11) *Tuisi tu?i hu hamut bwikakai*
bwika -kai
molt bo aquesta dona cantar -SUB
= 'És molt bo que canti aquesta dona'

És interessant notar que, per influència del castellà, en yaqui s'ha introduït una conjunció *ke*, que pot aparèixer en concurrència amb el sufix *-kai* (12a) o, més habitualment, substituir-lo (12b):

- (12) a) *Tuisi tuʔi ke hu hamut bwikakai*
 b) *Tuisi tuʔi ke hu hamut bwiika*

Els nexes acostumen a tenir, a més de la funció subordinant, un significat addicional, que indica generalment el tipus sintàctic o semàntic de subordinació. Així, en moltes llengües dels Balcans, la nostra distinció entre mode indicatiu, mode subjuntiu i l'infinitiu s'expressa sobretot per l'ús de diferents conjuncions. Considereu els següents exemples de romanès:

- (13a) *Cred că bunicul e obosit*
bunic-ul
 creu SUB Avi-ART és cansat
 = 'Creu que l'avi està cansat'

- (13b) *Am auzit că tatăl ei a cumpărat clădirea*
tatăl clădire-a
 he sentit SUB pare-ART d'ella ha comprat edifici-ART
 = 'He sentit dir que el seu pare ha comprat l'edifici'

- (14a) *Vrem să vină primăvara*
 volem SUB vingui(SBJT) primavera-ART
 = 'Volem que vingui la primavera'

- (14b) *Am început să traduc câteva capitole din aceste cărți*
 he començat SUB tradueixi(SBJT) alguns capítols de aquests llibres
 = 'He començat a traduir alguns capítols d'aquests llibres'

Com es veu en els exemples, en romanès la conjunció *că* s'utilitza quan la clàusula subordinada és en mode indicatiu (13a-b), mentre que la conjunció *să* apareix quan el verb de la clàusula subordinada és en mode subjuntiu (que inclou també molts dels casos que corresponen en català a l'infinitiu, com es pot veure en el exemple 14b).

Algunes llengües del món tenen nexes que permeten indicar si el subjecte de la clàusula subordinada és el mateix o diferent del de la clàusula matriu. Aquest fenomen, anomenat **canvi de referència** (*switch-reference*) és prou freqüent entre les llengües del Pacífic (particularment a Nova Guinea) i també entre les llengües ameríndies. Vegeu els següents exemples de chickasaw (EUA):

- (15a) *Ayaa'chikat ithaana*
aya -a'chi -kat
 anar -FUT -MS saber
 = 'Sap que hi anirà' (ell mateix)

- (15b) *Ayaa'chikā*   *ithaana*
           aya   *-a'chi* *-kā*
           anar   -FUT   -DS   saber
           = 'Sap que hi anirà' (una altra persona diferent)

Les clàusules subordinades d'aquests exemples (senyalades en negreta) es distingeixen només pel nexxe utilitzat. En (15a) el sufix *-kat* (MS = mateix subjecte) indica que els esdeveniments implicats 'saber' i 'anar' són realitzats pel mateix individu, a diferència de (15b), en què el sufix *-kā* (DS = diferent subjecte) indica un canvi de referència del subjecte entre la clàusula subordinada i la matriu.

a) Estratègia sintètica

1) Estratègia sintètica amb formes especials del verb

Una altra de les formes en què es manifesta la subordinació en les diverses llengües és per l'ús de formes especials del verb. En català, per exemple, l'infinitiu i el gerundi es fan servir principalment en les clàusules subordinades, com en els següents exemples:

- (16) a) Infinitiu: El director ha decidit *prohibir la reunió*.
       b) Gerundi: Vaig sorprendre'l *espiant-nos darrere la finestra*.

2) Estratègia sintètica amb nominalització verbal

Una altra estratègia de subordinació, prou estesa entre les llengües del món, és la **nominalització** de la clàusula subordinada. Aquest procediment consisteix a convertir la predicació subordinada en una estructura que té algunes (o totes) de les característiques del sintagma nominal. Per exemple, en català la frase *Tothom esperava ansiosament l'arribada del tren a l'estació* conté la frase nominalitzada *l'arribada del tren a l'estació*, que equival a la seva versió no nominalitzada, *Tothom esperava ansiosament que arribés el tren a l'estació*.

En anglès és molt freqüent la nominalització mitjançant el sufix gerundi *-ing*. Observeu en el següent exemple que la construcció mostra un tret propi dels sintagmes nominals, que el complement (*Mary*, el subjecte de la clàusula subjacent) apareix en genitiu:

- (17) *John anticipated Mary's winning the prize*
       = 'John havia previst que Mary guanyaria el premi'

En català aquest procediment no és tan freqüent com en anglès i en altres llengües, probablement perquè no hi ha un procediment regular i sistemàtic de derivació de noms a partir de verbs, com fa l'anglès amb el gerundi. Per contra, els noms verbals són molt idiosincràtics (per exemple, d'*arribar* tenim *arribada*, però de *buscar* tenim *busca*; de *xocar*, *xoc*, etc.).

b) Estratègia sintàctica

Ben sovint, les clàusules subordinades (o un tipus d'aquestes clàusules) tenen un patró d'ordre de constituents diferent del de la clàusula matriu. Per exemple, l'alemany és una llengua d'ordre VO (verb-objecte) en la clàusula matriu, però OV (objecte-verb) en la subordinada. Compareu els exemples següents:

(18a) *Der Mann isst den Apfel*
 ART home menja ART/AC poma
 = 'L'home s'està menjant la poma'

(18b) *Ich weiss dass der Mann den Apfel isst*
 jo sé SUB ART home ART/AC poma menja
 = 'Sé que l'home s'està menjant la poma'

L'aspecte més característic de la clàusula subordinada de (18b) és l'ordre objecte-verb.

c) Absència de marca

L'ús de nexes en la subordinació té una explicació clara des del punt de vista cognitiu, ja que serveix per a assenyalar les clàusules dependents o posar-hi límits, i distingir-les així de la clàusula matriu. Això facilita el processament mental de l'oració i la seva comprensió. No obstant això, excepcionalment hi ha casos en què la clàusula subordinada no té cap tret formal que permeti identificar-la de la resta de l'oració. És el que trobem en anglès en construccions com la següent:

(19) *I know **it is true***
 = 'Sé que és veritat'

Observeu que la subordinada (*it is true*) no conté cap nexa i que la seva estructura gramatical (tant en la morfologia verbal com en l'ordre de paraules) no es distingeix de la de les clàusules independents.

Un altre exemple més exòtic és el xerpa (una llengua del Nepal). En aquesta llengua, l'oració completiva tampoc rep marca:

(20) *Tigi pumpetsala nyeeacu shisung si kyaasung*
ti-gi pumpetsa-la nyee-acu shi-sung kyaa-sung
 ell-ERG dona-DAT meu-germà morir-PERF dir AUX-PERF
 = 'Va dir a la dona que havia mort el meu germà'

En tots dos casos, l'absència de marca té escàs efecte sobre la identificabilitat de la clàusula subordinada, per dues raons almenys:

1) La clàusula subordinada apareix en el lloc esperat d'acord amb el patró d'ordre de la corresponent llengua. En xerpa, la subjecció a l'ordre objecte-

verb típic d'aquesta llengua fa que la clàusula subordinada estigui literalment incrustada dins la matriu. Aquest tipus de construcció és prou infreqüent en les diverses llengües, i hi ha la tendència a situar les clàusules subordinades (sobretot aquelles que són més complexes) al començament o al final de la clàusula matriu.

2) El fenomen es dona típicament en clàusules completives, en què el nexa és semànticament buit, i per tant informativament prescindible.

3. Subordinació completiva

Les subordinades completives exerceixen una funció típica de sintagma nominal, generalment com a argument del verb.

- (21) a) No em sorprèn que *el Barça guanyi amb tanta facilitat*.
 b) No sé *si vindrà*.
 c) El seu gos només pensa *a jugar*.

En aquests exemples, la clàusula completiva (en cursiva) exerceix la funció sintàctica de subjecte (21a), d'objecte (21b) i de complement preposicional (21c).

Les clàusules completives es poden classificar per la forma en tres tipus (que denominarem *completives oracionals*, *completives en forma no personal* i *nominalitzacions*), segons conservin més o menys característiques pròpies de l'oració independent.

3.1. Completives oracionals

Les **completives oracionals** estan marcades generalment per una conjunció o nexa (vegeu 21a i 21b). A banda d'això, tenen una estructura molt semblant a la de les clàusules no subordinades:

- a) El verb pot expressar les diverses categories específiques de la llengua en qüestió (com ara temps, aspecte, negació i índexs de concordança personal).
 b) Expressen el subjecte directament i sense restriccions.

Per exemple, en l'oració (21a) la clàusula subordinada expressa temps (passat), mode (subjuntiu) i concordança amb el subjecte. Estructuralment, la clàusula té totes les característiques d'una oració independent: les úniques marques de subordinació que conté són la conjunció *que* i l'ús del mode subjuntiu.

És corrent que les llengües facin servir diferents conjuncions per a diferenciar diversos matisos gramaticals o semàntics de la clàusula completiva. Compareu les següents frases llatines:

(22a) *Spero ut veniat*
 espero SUB vingui
 = 'Espero que vingui'

(22b) *Timeo ne veniat*
 temo SUB vingui
 = 'Temo que vingui'

La diferència entre ambdues conjuncions és que *ut* (22a) s'utilitza típicament per a introduir completives que estan en un temps posterior al de la clàusula matriu; mentre que *ne* (22b) apareix amb verbs de temor i de voluntat negativa (com *nolo* 'no voler' i *prohibeo* 'prohibir').

3.2. Completives en forma no personal

Les **completives en forma no personal** estan estretament connectades amb la clàusula matriu i són menys independents. La seva dependència sintàctica es manifesta en les següents característiques:

- a) L'expressió de les categories verbals (temps, aspecte, etc.) es troba molt restringida, i pot quedar sense especificar. El cas normal en aquest tipus de completives és l'ús de les anomenades **formes no personals del verb** (infinitiu, gerundi, participi).
- b) La identitat del subjecte està molt restringida. Acostuma a ser idèntica a la del subjecte o l'objecte de la clàusula matriu.

Observeu l'exemple següent:

(23) *Albert vol anar de vacances a l'Índia.*

El verb subordinat *anar* està en forma d'infinitiu (no indica persona, temps o mode); a més, el seu subjecte és referencialment idèntic al de la clàusula matriu (*Albert*).

El verb subordinat pot tenir també un subjecte diferent del de la clàusula matriu. En aquest cas és molt freqüent que s'expressi formalment com l'objecte de la matriu. Observeu el següent exemple d'anglès:

(24) *They want us to leave*
 ells voler nos INF marxar
 = 'Volen que marxem'

El subjecte de *leave* 'marxar' és el pronom *us* (forma d'acusatiu de *we* 'nosaltres') que posa de manifest per la seva forma que és l'objecte del verb de la clàusula matriu *want* 'voler'. Literalment l'exemple (24) equival a 'Ens volen marxar'.

Vegeu un exemple semblant del llatí:

(25) *Credo Caesarem trans flumen transisse*
 crec Cèsar/AC a través riu creuar/INF/PERF
 = 'Crec que Cèsar ha creuat el riu'

El subjecte de l'infinitiu de perfecte *transisse* ('haver creuat') és *Caesarem*, que està en cas acusatiu.

En català, aquest tipus de construcció es dona amb verbs de percepció (*veure*, *sentir*, *escoltar*, entre d'altres), com ara en:

(26) *He sentit Maria sortir molt d'hora aquest matí.*

Aquest tipus de construcció ha intrigat de sempre els gramàtics, perquè sembla que té dos objectes: l'objecte nominal (*Maria*) i la clàusula completiva (*sortir molt d'hora aquest matí*). Aquesta estructura s'ha volgut descriure a partir d'una estructura subjacent en què l'objecte nominal és el subjecte de la clàusula subordinada, que, per un procés d'elevació, passa a ser l'objecte de la clàusula matriu.

3.3. Completives nominalitzades

L'últim tipus de subordinació completiva (la **nominalització**) és una construcció que ha perdut moltes de les característiques pròpies de la clàusula, tot i que, en contrapartida, ha adoptat bastants trets típics del sintagma nominal:

a) El verb adopta forma nominal, de manera que pot rebre una forma de cas anàloga a la dels noms (nominatiu, acusatiu, etc.)

b) L'estructura subordinada adquireix un format semblant a la de les construccions nominals. Així, és habitual que el subjecte i l'objecte s'expressin en cas genitiu, o introduïts per una adposició de funció possessiva, com ara *de: el tren va arribar* → *l'arribada del tren*; *van construir la casa* → *la construcció de la casa*.

Les completives de nominalització són característiques de les llengües de la família altaica, estesa pel centre i nord d'Àsia. Observeu els següents exemples del turc:

(27a) Construcció possessiva normal:

Ahmedin parasim isterim
Ahmed-in para -sin -i
 Ahmed-GEN diners -3SG -AC vull
 = 'Vull els diners d'Ahmed'

(27b) Clàusula subordinada nominalitzada:

Ahmedin gelmesini isterim
Ahmed -in gelme -sin -i
 Ahmed -GEN arribada -3SG -AC vull
 = 'Vull que arribi Ahmed'

En l'exemple (27b), l'estructura de la subordinada completiva és idèntica a l'estructura típica de la possessió nominal, com hom pot veure comparant-la

amb l'oració (27a), que té un objecte amb un nom en genitiu (*el llibre d'Ahmed*)*. El mot *gelmehini* és la forma d'acusatiu i possessiva del nom verbal *gelme* 'arribada' (derivat de l'arrel verbal *gel-* 'arribar'). El subjecte *Ahmed* està en cas genitiu. La traducció literal de la frase (27a) seria, doncs, *vull l'arribada d'Ahmed*.

* Vegeu el mòdul "Estructura del sintagma nominal", apartat "Tipologia de la possessió" lletra d).

Cada llengua pot tenir diverses formes d'expressar la subordinació completiva, utilitzant variants dels tipus descrits aquí. Per exemple, en anglès és possible utilitzar completives oracionals, completives d'infinitiu, completives de gerundi i nominalitzacions, fins i tot amb el mateix verb. L'elecció de l'estratègia, això no obstant, no és aleatòria, ja que depèn de molts factors. Un factor molt important és el tipus de verb de la clàusula matriu (certs verbs prefereixen determinades estratègies i en rebutgen unes altres). També són molt importants els matisos semàntics, de vegades prou elusius, de la clàusula subordinada. Vegeu, com a exemple, la diferència entre les dues oracions següents, una amb el verb en infinitiu (28a) i una altra amb el verb en gerundi (28b):

(28a) *Martin remembered to take out the garbage.*
= 'Martin es va recordar de treure les escombraries'

(28b) *Martin remembered taking out the garbage.*
= 'Martin es va recordar que havia tret les escombraries'

La diferència és que en anglès hi ha la tendència a usar el gerundi per a expressar completives tractades com a fets, mentre que l'infinitiu s'utilitza per a expressar completives que es tracten com a esdeveniments potencials o planejats (projectes). El verb *remember* 'recordar' pot usar-se amb els dos tipus de completives, ja que és possible recordar-se d'un fet o d'un projecte. No obstant això, el verb *want* 'voler' només pot anar amb completives d'infinitiu:

(29a) *Martin wanted to take out the garbage.*
= 'Martin volia treure les escombraries'

(29b) **Martin wanted taking out the garbage.*

Així, mentre que (29a) és una oració perfectament gramatical, que descriu un projecte, (29b) no és acceptable en anglès, a causa de l'antítesi entre el significat del verb, que té un caràcter prospectiu cap al futur, i la semàntica de la completiva, que es refereix a un fet, és a dir, un esdeveniment que es considera que ja ha ocorregut.

4. Subordinació relativa

En totes les llengües hi ha la possibilitat de restringir l'abast semàntic d'un nom mitjançant una clàusula subordinada que descriu alguna característica de l'entitat a què aquell nom fa referència. Tradicionalment, aquest tipus de clàusules s'anomenen *relatives*. Vegeu un exemple:

(30) Les comèdies *que va escriure Shakespeare*

_____
_____
 NOM   CLÀUSULA RELATIVA

El nom modificat per l'oració relativa es denomina **antecedent**. En aquest exemple, l'antecedent de la clàusula relativa és *comèdies*.

Anomenarem **element relativitzat** el constituent de l'oració relativa que fa referència a l'antecedent i que en llengües com el català està expressat amb el pronom relatiu. Al nostre exemple és l'objecte del verb *escriure*.

L'estructura sintàctica de les oracions relatives és prou diferent en les diverses llengües del món. Tipològicament les estratègies d'expressió es poden classificar en tres grans tipus, resumits en la taula següent:

Taula 2. Estratègies d'expressió de la subordinació relativa

a) Relatives amb antecedent extern	1) amb verb en participi
	2) amb verb en forma personal
b) Relatives amb antecedent intern	

Vegem més detalladament les característiques de cadascun d'aquests tipus.

4.1. Relatives amb nucli extern i verb en participi

Aquest tipus de construcció relativa es caracteritza perquè el verb de l'oració subordinada adopta forma de participi (la forma nominal dels verbs que exerceix funció adjectiva). Aquesta estratègia es dona de manera marginal en català. Compareu les dues oracions següents:

(31) a) *Mossèn Costa i Llobera fou un poeta a qui els noucentistes admiraven molt.*
 b) *Mossèn Costa i Llobera fou un poeta molt admirat pels noucentistes.*

La frase (31a) inclou una clàusula relativa amb el verb (*admiraven*) en forma conjugada. La frase (31b) expressa el mateix contingut per mitjà d'un participi passiu (*admirat*).

Altres llengües (com ara el francès, l'anglès i l'alemany, entre les llengües europees) utilitzen també el participi actiu amb aquesta funció:

(32a) Francès:

Un livre [racontant agréablement la mythologie aux enfants]
= 'Un llibre que explica amb amenitat la mitologia als nens'

(32b) Alemany:

Ein heute Abend im Stadttheater stattfindender Konzert
un avui tarda en el teatre municipal tingut lloc concert
= 'Un concert que ha tingut lloc aquesta tarda en el teatre municipal'

Observeu que en alemany la frase de participi apareix davant del nom, que és la posició gramatical canònica dels adjectius.

A banda de la seva forma i funció adjectiva, el participi es caracteritza per la incapacitat per a expressar concordança de persona amb el subjecte, en aquelles llengües en què els verbs exhibeixen aquesta categoria. En algunes llengües el participi pot expressar temps i aspecte; en altres no l'expressa directament, com ocorre, per exemple, en català o en alemany. Observeu que la construcció relativa de participi de (32b) es pot entendre amb referència al passat, però també amb referència al futur: igualment podria significar 'un concert que tindrà lloc aquesta tarda'.

En algunes llengües, la construcció de participi és l'única estratègia possible per a expressar la subordinació relativa. Així ocorre, per exemple, en turc. Compareu els exemples següents:

(33a) Oració independent:

Adam evi gördü
ev -i gör -dü
home casa -AC/DEF veure -PAST
= 'L'home va veure la casa'

(33b) Oració amb clàusula subordinada relativa:

Evi gören adam
ev -i gör -en adam
casa -AC/DEF veure -PARTIC home
= 'L'home que va veure la casa'

En la frase (31b), l'arrel verbal *gör-* 'veure' està marcada amb el sufix de participi actiu *-en* (que s'utilitza quan l'element relativitzat és el subjecte). La frase de participi apareix també davant del nom antecedent; aquest ordre és normal, ja que el turc és una llengua SOV*.

* Vegeu el mòdul "Tipologia i universals", subapartat "Tipologia de l'ordre de mots".

4.2. Relatives amb antecedent extern i verb en forma conjugada

En aquest tipus d'oracions relatives, el verb expressa el mateix tipus de categories (temps, aspecte, modalitat, negació, etc.) que en les oracions independents. Tot i això, dins aquest tipus hi ha diferències, de les quals la més significativa és la forma d'expressar l'element relativitzat. Aquest constituent pot (a) eliminar-se, (b) ser substituït per un pronom personal, o (c) ser substituït per un pronom relatiu, un tipus de mot especialitzat en aquesta funció. Vegeu alguns exemples d'aquests procediments:

a) Eliminació de l'element relativitzat

D'aquests tres procediments el més simple és l'eliminació de l'element relativitzat, com en el següent exemple d'anglès col·loquial:

- (34) *These are the books [I bought for the library]*
 Aquests són ART llibres jo comprar/PAST per ART biblioteca
 = 'Aquests són els llibres que vaig comprar per a la biblioteca'

En aquest exemple, l'element relativitzat (*books*, l'objecte de *bought*) apareix el·líptic.

b) Utilització de pronoms personals

En algunes llengües l'element relativitzat s'expressa mitjançant un pronom personal, com hom pot observar en els següents exemples de persa:

- (35a) *Hasan kharidesh*
kharid -esh
 Hasan va comprar -los
 = 'Hasan els va comprar'

- (35b) *Ketâbhârâ ke Hasan kharidesh be madrase ferestdâdam*
ketâb-hâ-râ [ke Hasan kharid-esh] be madrase ferestdâdam
 llibre-PL-OBJ SUB Hasan va comprar-los a escola vaig enviar
 = 'Vaig enviar a l'escola els llibres que Hasan va comprar'

L'exemple (35a) és una oració simple en què l'objecte està expressat per un pronom personal de tercera persona, *-esh*, que està afixat al verb. L'exemple (35b) conté una clàusula subordinada relativa marcada amb la conjunció *ke*. Això no obstant, l'element relativitzat s'expressa també per mitjà del pronom personal *-esh*. La traducció literal d'aquesta oració podria ser *vaig enviar a l'escola els llibres que Hasan els va comprar*.

c) Utilització de pronoms relatius

En altres llengües, l'element relativitzat pot expressar-se amb un pronom relatiu (com és característic de moltes de les llengües europees, com el català, l'ale-

many i el grec). El pronom relatiu pot concordar amb l'antecedent, com s'observa en els següents exemples d'alemany:

(36a) *Der schüler, der krank war, ist heute zu Hause geblieben*
 ART alumne REL malalt estava és avui a casa quedat
 = 'L'alumne, que estava malalt, s'ha quedat avui a casa'

(36b) *Die Schülerin, die krank war...*
 = 'L'alumna, que estava malalta...'

(36c) *Das Kind, das krank war...*
 = 'El nen, que estava malalt...'

En aquests exemples, el pronom relatiu (que en alemany té la mateixa forma que l'article) pren el mateix gènere i nombre que l'antecedent: masculí singular en (36a), com *Schüler* 'alumne'; femení singular en (36b), com *Schülerin* 'alumna', i neutre singular en (36c), com *Kind* 'nen'.

En català el pronom relatiu *que* és invariable, però trobem una situació gairebé semblant a la de l'alemany quan s'utilitza el pronom relatiu *qual* en combinació amb l'article: l'alumne, el qual...; l'alumna, la qual...; els nens, els quals...

4.3. Relatius amb nucli intern

Aquest tipus de construcció, que no és gaire freqüent en les llengües del món, es caracteritza perquè l'antecedent està inclòs sintàcticament dins l'oració relativa. És una construcció que es troba quasi exclusivament en les llengües de tipus OV. Observeu la seva estructura en els següents exemples de bamana (Mali):

(37a) *Ce ye malo san*
 home PAST arròs comprar
 = 'L'home va comprar l'arròs'

(37b) *En ye malo dún*
 jo PAST arròs menjar
 = 'Em vaig menjar l'arròs'

(38) *Ce ye [en ye malo min dún] san*
 home PAST jo PAST arròs SUB menjar comprar
 = 'L'home va comprar l'arròs que jo em vaig menjar'

Els exemples (37a) i (37b) són oracions independents; la subordinació de (37b) a (37a) produeix l'oració (38). Observeu que l'element relativitzat *malo* 'arròs' es manté en la seva posició sintàctica dins l'oració relativa. La subordinació es marca, a més, amb la partícula preverbal *min*.

5. Subordinació adverbial

Aquest tipus de subordinació realitza una funció similar a la dels adverbis: s'utilitza per a expressar diversos papers semàntics de tipus circumstancial, com ara el lloc, el temps o la manera en què es duu a terme la situació expressada per l'oració:

- (39) a) *No has buscat **on et vaig dir**.* (lloc)
 b) *Colliu les taronges **quan estiguin madures**.* (temps)
 c) *Va trobar la moneda **escombrant davall del llit**.* (manera)

Aquest tipus de subordinació expressa també diferents relacions d'implicació entre esdeveniments: causa, conseqüència, finalitat, condició, etc. Per exemple:

- (40) Causa: a) *Va sortir contenta del cinema perquè la pel·lícula era molt divertida.*
 Conseqüència: b) *La pel·lícula era prou bona, de manera que la gent va sortir contenta del cinema.*
 Finalitat: c) *He tret el cotxe per a portar els nens a l'escola.*
 Condició: d) *Si no plou, anirem a la platja.*

La relació semàntica expressada per les clàusules subordinades acostuma a marcar-se mitjançant conjuncions i adverbis com ara *quan*, *abans*, *després* o *mentre* (temps), *perquè* (causa), *per tant* (conseqüència), *per a*, *per tal de* (finalitat), *encara que* (concessió) o *si* (condició).

Una estratègia menys freqüent és la que expressa algunes d'aquestes relacions per mitjà d'afixos verbals. Per exemple, en japonès la condició s'expressa normalment amb el mode condicional del verb, marcat, entre altres morfemes, pel sufix *-reba*:

- (41) *Kōchō wa sore o mireba odoroku deshō*
mi-reba
 director TM això OBJ veure-CONDIC sobtat ser/SUP
 = 'Si el director veu això se sobtarà'.

Observeu que la frase subordinada no està introduïda per cap conjunció.

Activitats

1. Descriuiu com es forma la coordinació de clàusules en ioruba (Nigèria), tenint en compte els exemples següents:

Oracions simples:

- a) *Mo mú iwé*
jo agafar llibre
= 'Vaig agafar el llibre'
- b) *Mo wá ilé*
jo venir casa
= 'Vaig venir a casa'

Oració coordinada:

- c) *Mo mu iwé mo si wá ilé*
= 'Vaig agafar el llibre i vaig venir a casa'

2. Analitzeu des del punt de vista tipològic l'estructura de les següents oracions:

- a) *Pere vol anar al futbol.*
b) *Pere vol que anem al futbol.*
c) *Pere vol que ell vagi al futbol.*
d) *Jo vull anar al futbol.*
e) *El meu cosí vol que jo vagi al futbol.*
f) **Jo vull que jo vagi al futbol.*

Nota

L'asterisc de l'exemple f significa que l'oració és agramatical.

3. Observeu la diferència semàntica entre les dues oracions següents. Indiqueu quina estratègia de subordinació es fa servir en cadascuna.

- a) *Tots els diaris van destacar que Corredor havia vençut en l'etapa.*
b) *Tots els diaris van destacar la victòria de Corredor en l'etapa*

4. Comenteu l'ús dels nexes *que* i *si* en català, a partir dels exemples següents:

- a) *Sé que vindrà.*
b) *No sé si vindrà.*
c) *Em van preguntar si sabia el camí de l'estació.*

5. Descriuiu el procediment de formació de les clàusules completives en els següents exemples de xinès mandarí:

- a) *Wǒ tīngshuō*
= 'Ho he sentit dir'
- b) *Tā kànjian*
= 'Ha vist'
- c) *Tīng shuō*
= 'sentir dir'
- d) *Wǒ qǐng tā*
= 'L'he convidat'
- e) *Wǒ yào*
= 'Vull'
- f) *Tā chīfān*
= 'Ell menja'
- g) *Nǐ mǎi le tā de shūdiàn*
= 'Tu has comprat la seva llibreria'
- h) *Wǒ xiě xìn*
= 'Escriu una carta'
- i) *Wǒ tīngshuō nǐ mǎi le tā de shūdiàn*
= 'He sentit dir que has comprat la seva llibreria'
- j) *Tā kànjian wǒ xiě xìn*
= 'M'ha vist escriure una carta'
- k) *Wǒ qǐng tā chīfān*
= 'L'he convidat a dinar'
- l) *Wǒ yào tā qù*
= 'Vull que hi vagi'

6. Descriuiu el procediment de formació de les clàusules completives en els següents exemples de kinyaruanda (Rwanda i Uganda):

- a) *Amazi yari maremare*
= 'L'aigua és profunda'
- b) *Wakoraga cyaane*
= 'Has treballat molt'
- c) *Yabgiye ko amazi yari maremare*
= 'Va dir que l'aigua era profunda'
- d) *Yarazi ko amazi yari maremare*
= 'Estava segur que l'aigua era profunda'
- e) *Yabgiye ko wakoraga cyaane*
= 'Va dir que has treballat molt'

7. Descriuiu el procediment de formació de les clàusules completives en els següents exemples de basc:

- a) *Non bizi zara?*
on viure AUX(ets)
= 'On vius?'
- b) *Galdetu didate*
demanat AUX(m'ho han)
= 'M'ho han demanat'
- c) *Non bizi zaran galdetu didate*
= 'M'han preguntat on vius'

8. Descriuiu els procediments de formació de la subordinació relativa en gal·lès, a partir de la consideració dels exemples següents:

- a) *Y dyn*
= 'L'home'
- b) *Y wobr*
= 'El premi'
- c) *Gafodd y dyn y wobr*
= 'L'home va rebre el premi'
- d) *Y dyn a gafodd y wobr*
= 'L'home que va rebre el premi'
- e) *Y wobr a gafodd y dyn*
= 'El premi que va rebre l'home'

9. Descriuiu el procediment utilitzat per a formar la subordinació relativa en àkan (Ghana), a partir dels següents exemples:

- a) *Míhúù obi*
= 'Vaig veure algú'
- b) *Òwò aká nó*
= 'L'ha mossegat una serp'
- c) *Mínùm nó*
= 'El conec'
- d) *Mínùm òbarímá*
= 'Conec l'home'
- e) *Òbarímá te ehá*
= 'L'home viu aquí'
- f) *Míhúù obi áà òwò aka nó*
= 'Vaig veure algú a qui havia mossegat una serp'
- g) *Òbarímá áà míhúù nó te ehá*
= 'L'home que vaig veure viu aquí'

10. Descriuiu els procediments de formació de la subordinació relativa en àrab estàndard, a partir de la consideració dels exemples següents (les dades estan lleugerament simplificades per a facilitar-ne l'anàlisi)*:

- a) *Shāhaddtu ar-raḡula*
= 'Vaig veure l'home'
- b) *Ar-raḡula yatakallamu al-'arabiyyata*
= 'L'home parla àrab'
- c) *Shāhaddtu ar-raḡulan*
= 'Vaig veure un home'
- d) *Sā'addtu al-mar'atu*
= 'Vaig ajudar la dona'
- e) *Sā'addtu-ha*
= 'Vaig ajudar-la'
- f) *Shāhaddtu r-raḡula alladi yatakallamu l-'arabiyyata*
= 'Vaig veure l'home que parla àrab'
- g) *Shāhaddtu raḡulan yatakallamu l-'arabiyyata*
= 'Vaig veure un home que parla àrab'
- h) *Shāhaddtu ar-raḡula alladi yaskunu hunā*
= 'Vaig veure l'home que viu aquí'
- i) *Sā'addtu raḡulan yaskunu hunāka*
= 'Vaig ajudar un home que viu enllà'
- j) *Takallamtu maa mar'atun sā'addtu-ha*
= 'Vaig parlar amb una dona que vaig ajudar'

11. Descriuiu els procediments de formació de la subordinació relativa en hebreu (semítica, Israel), a partir de la consideració dels exemples següents:

- a) *Haisha*
= 'La dona'
- b) *Hasefer*
= 'El llibre'
- c) *Hatalmid*
= 'L'estudiant'
- d) *Haisha baa etmol*
= 'La dona va venir ahir'
- e) *Haisha kana hasefer*
= 'La dona va comprar el llibre'
- f) *Hatalmid natan la hasefer*
= 'L'estudiant li va donar el llibre'
- g) *Haisha shebaa etmol*
= 'La dona que va venir ahir'
- h) *Haisha shekana sefer*
= 'La dona que va comprar un llibre'
- i) *Hasefer shehaisha kana*
= 'El llibre que ha comprat la dona'
- j) *Haisha shehatalmid natan la sefer*
= 'La dona a qui l'estudiant va donar un llibre'

12. Descriuiu el procediment utilitzat per a formar la subordinació relativa en ioruba (Níger-Congo, Nigèria), a partir dels següents exemples:

- a) *Ìwé*
= 'Un llibre'
- b) *Ìwé náà*
= 'El llibre'
- c) *Ìwé yèn*
= 'Aquell llibre'
- d) *Mo rà ìwé*
= 'Vaig comprar un llibre'
- e) *Ó rà ìwé*
= 'Ell va comprar un llibre'
- f) *Olùkọ yèn rí mi*
= 'Aquell mestre em va veure'
- g) *Mo rí ọmọkùnrin náà*
= 'Vaig veure el noi'
- h) *Mo rí i*
= 'El vaig veure'
- i) *Olùkọ tí ó rí mi náà*
= 'El mestre que em va veure'
- j) *Ọmọkùnrin tí obìnrin rí i náà*
= 'El noi que la dona va veure'
- k) *Ọmọkùnrin tí ó rà ìwé náà*
= 'Un noi que va comprar el llibre'

13. De quin tipus és la construcció relativa del navaho (atapascà, EUA), exemplificada per les frases següents (SUB és un morfema subordinant):

- a) *T'eedaa' hastiin yalti'-ii alhosh*
anit home va parlar-SUB dorm
= 'L'home que va parlar anit dorm'
- b) *Alhosh-ígíí ashkii alhqac'*
dorm-SUB noi ronca
= 'El noi que està dormint està roncant'

14. Expliqueu com funciona en bandjalang (Austràlia) la combinació de les clàusules (a) i (b):

Oracions simples:

- a) *Mala dubaj jangala*
ART dona va
= 'La dona hi va'
- b) *Mala dubaj jarumany*
mala dubaj jaruma -ny
ART dona nedar -FUT
= 'La dona nedarà'

Oració composta:

- c) *Mala dubaj jangala jarumaja*
= 'La dona hi va per nedar'

Bibliografia

Obres generals

Aarts, B. (2006). "Subordination". A. E. K. Brown (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pàg. 248-254).

Cristofaro, Sonia (2005). *Subordination*. Oxford University Press.

Dixon, R. M. W.; Aikhenvald, Alexandra (eds.) (2009). *The Semantics of Clause Linking. A Cross-Linguistic Typology*. Oxford University Press.

Kroeger, Paul R. (2005). "Subordinate clauses". *Analyzing Grammar* (cap. 12).

Moreno Cabrera, Juan Carlos (2000). "La oración compleja". *Curso universitario de lingüística general* (vol. 1, cap. 27).

Payne, Thomas E. (1997). "Clause combinations". *Describing morphosyntax* (cap. 11).

Pavey, Emma L. (2010). "Complex structures". *The Structure of Language* (cap. 7).

Stirling, L. (2006). "Switch-Reference". A. E. K. Brown (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pàg. 316-323).

Vincent, N. (1999). "Subordination and Complementation". A. E. K. Brown; J. Miller (eds.). *Concise Encyclopedia of Syntactic Theories* (pàg. 352-358).

Whaley, Linday J. (1997). "Complex Clauses". *Introduction to typology* (cap. 15 i 16).

Coordinació

Haspelmath, Martin (2004). "Coordinating constructions: An overview". A. M. Haspelmath (ed.). *Coordinating constructions* (pàg. 3-39). John Benjamins.

Haspelmath, Martin (2007). "Coordination". A. T. Shopen (ed.). *Language Typology and Syntactic Description* (vol. II, pàg. 1-51).

Moreno Cabrera, Juan Carlos (2000). "La oración compuesta: la coordinación". *Curso universitario de lingüística general* (vol. 1, cap. 26).

Subordinació completiva

Comrie, Bernard; Thompson, Sandra A. (2007). "Lexical nominalization". A. T. Shopen (ed.). *Language Typology and Syntactic Description* (vol. III, pàg. 334-381).

Dixon, R. M. W.; Aikhenvald, Alexandra (eds.) (2006). *Complementation. A Cross-Linguistic Typology*. Oxford University Press.

Koptjevskaja-Tamm, Maria (2002). "Action nominal constructions in the languages of Europe". A. F. Plank (ed.). *Noun Phrase Structure in the Languages of Europe* (pàg. 723-759).

Koptjevskaja-Tamm, Maria (2006). "Nominalization". A. E. K. Brown (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pàg. 652-659).

Noonan, Michael (2007). "Complementation". A. T. Shopen (ed.). *Language Typology and Syntactic Description* (vol. II, pàg. 52-150).

Subordinació relativa

Andrews, Avery D. (2007). "Relative clauses". A. T. Shopen (ed.). *Language Typology and Syntactic Description* (vol. II, pàg. 206-236).

Comrie, Bernard; Kuteva, Tania (2005). "Relativization Strategies". A. M. Haspelmath i altres (eds.). *The World Atlas of Language Structures* (pàg. 494-501).

Givón, Talmy (2001). "Relative clauses". *Syntax* (cap. 14).

Nikolaeva, I. (2006). "Relative Clauses". A. E. K. Brown (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pàg. 501-508).

Song, Jae Jung (2001). "Relative clauses". *Linguistic Typology* (cap. 4).

Subordinació adverbial

Thompson, Sandra A.; Longacre, Robert E.; Hwang, Shin Ja J. (2007). "Adverbial clauses". A: T. Shopen (ed.). *Language Typology and Syntactic Description* (vol. II, pàg. 237-300).